

Eco entre arquitectes

Umberto Eco (1932-2016) i la seva semiòtica van tenir molta influència sobre el món intel·lectual català de finals dels 60 i començament dels 70, sobretot en l'arquitectura i el disseny, tot i que també sobre els estudiosos de la comunicació. Miquel de Moragas i Xavier Rubert de Ventós el van conèixer personalment i no era estrany trobar-lo a Bocaccio.

Reportatge d'Àlex Milian

El 1968, l'Escola Eina va organitzar un seminari per portar a Barcelona un dels intel·lectuals europeus més interessants del moment: Umberto Eco. En cinc anys aquell italià rodanxó de somriure franc havia superat la semiologia (la versió francesa de la seva especialitat) amb la seva semiòtica i havia disseccionat la comunicació de masses i tots els seus teòrics.

El 1962, amb *Opera aperta*, Eco reclamava la importància del receptor en els processos de comunicació i això suposava un canvi de paradigma en els estudis del llenguatge: un nou protagonisme per al lector o receptor de la comunicació.

El 1964, Eco havia explicat com ningú els *mass media* i s'havia carregat bona part de les teories anteriors amb un títol que etiquetaria els autors d'aquelles tesis per sempre més, *Apocalíptics i integrats*: els primers no sabien veure res de bo en els mitjans de comunicació de masses i els segons s'havien deixat arrossegar, com Ulisses, per les sirenes de la televisió.

A diferència de molts altres, l'italià aplicava la seva teoria als llenguatges més diversos i mo-

derns. No és estrany que el seminari de l'Escola Eina del 1968 despertés un interès més enllà del món de la comunicació, perquè Eco es va centrar en el món del còmic –una alenada d'aire fresc en l'any d'un maig parisenc que el franquisme a penes deixava ensumar.

Si res destaquen tots els que van conèixer Eco és la seva simpatia i els seu bon humor. No és estrany, doncs, que Eco se sumés a les festes de la *gauche divine* a Bocaccio, animat també per les seves editores Esther Tusquets i Beatriz de Moura, com a bon amic que era de totes dues, expliquen a EL TEMPS l'escriptora Rosa Regàs,

A L'ACADÈMIA ESPANYOLA DE BELLES ARTS DE ROMA, UMBERTO ECO VA PRESENTAR LLULL COM A PRECEDENT INVOLUNTARI DE L'ATEISME

→ l'arquitecte Oriol Bohigas i el catedràtic de teoria de la comunicació Miquel de Moragas.

Xavier Rubert de Ventós, filòsof que va compartir amb Eco estades a Barcelona i a Nova York, on van coincidir en ambients universitaris, amb Roland Barthes i Hannah Arendt, no el recorda a Boccaccio però sí el seu humor i els seus escrits. "Eco era molt divertit. No tenia la *pijeria* dels que volien ser moderns. Ho era, i molt, però aconseguia tractar temes moderns –des de l'homosexualitat fins al còmic– sense voluntat de fer gràcia, com passava massa vegades." Però, a més a més, també era divertit, segons el filòsof català: "Tenia una panxeta de burgès i una aparença graciosa, a banda d'estar dotat d'una ironia molt fina. Havia fet

una tesi sobre sant Tomàs d'Aquino collonuda. El millor que jo he llegit mai sobre l'escolàstica. I, personalment, sempre et desconcertava amb frases com 'a mi m'agrada més sant Tomàs que el Marquès de Sade'".

Rubert de Ventós admet certa influència de la semiòtica d'Eco en algunes de les seves obres, com la *Teoria de la sensibilitat* i *El arte ensimismado*. Però també destaca que la seva influència més directa en aquell moment va ser sobre els arquitectes de l'anomenada Escola de Barcelona (Frederic Correa, Alfons Milà, Lluís Cantallops i Josep Maria Fargas) i els dissenyadors de l'època. "A finals dels anys seixanta venia per l'interès dels arquitectes, perquè encara no havia escrit *El nom de la rosa* i el món literari no s'havia fixat en ell."

Algun dels mestres de la generació d'arquitectes anterior a l'Escola de Barcelona (la Generació R), com l'Oriol Bohigas, també reconeixen a EL TEMPS certa influència de la semiòtica en la seva obra. Però Bohigas mateix, que destaca per sobre de tot el seu "caràcter simpàtic", explica a EL TEMPS que Eco tingué molt més relació amb Correa i Milà, de l'anomenat Grup de Cadaqués.

La connexió entre les teories del llenguatge d'Eco i l'arquitectura o el disseny l'explica el comunicòleg Miquel de Moragas: "Si s'entén l'arquitectura com un sistema simbòlic –com defensa Bohigas tan bé– l'arquitectura és un llenguatge i s'hi poden aplicar les teories semiòtiques d'Eco: la importància del receptor de l'obra i els significats socials i culturals. I el disseny industrial tenia el mateix debat sobre forma i funció".

Miquel de Moragas, en el seu moment, va pelegrinar a Bolonya perquè Eco jutgés si la seva tesi anava per bon camí. "Bàsicament em va tranquil·litzar", diu Moragas. Després el va fer anar a Barcelona sempre que va poder. "Quan va venir un cap de setmana per la correcció de la traducció castellana de *Tratado de semiótica general*, li vaig organitzar una conferència a l'Autònoma. Ell va tenir temps de corregir el *Tractat*, que tenia 400 pàgines, fer la conferència i encara em va obligar a sortir per anar a la Rambla i no sé on més".

Eco admirava, per sobre d'altres autors de la literatura catalana, el mallorquí Ramon Llull. A ell li dedica dos capítols d'una de les seves obres, *La búsqueda de la lengua perfecta* (Crítica, 1999) i també una polèmica conferència a l'Acadèmia Espanyola de Belles Arts de Roma, el 1991, en la qual defensava Ramon Llull com a inspirador (involuntari) de l'ateisme modern. Segons explicava l'Agència Hamsa en una notícia sobre aquella lliçó magistral, Eco va defensar que l'enciclopèdia i els ordinadors eren "fills de l'Ars Magna de Llull". Segons Eco, "de Ramon Llull descendeix, per diverses combinacions, la idea que ha portat a l'*Enciclopèdia*". •

